

14 juni
van half 10 's ochtends
tot half 10 's avonds
Hogeschool
Utrecht

Heidelberglaan 7
Utrecht-Uithof

Symposium
Lof der

www.lofderzichtbaarheid.hu.nl

& Zichtbaarheid
Festival

Lof der Zichtbaarheid
bepleit en beoefent de
zichtbaarheid van
mensen met enigerlei
beperking, door de
kracht van kunst

In het theaterfestival zijn twaalf spetterende voorstellingen te zien van groepen die (deels) bestaan uit mensen met uiteenlopende beperkingen.

In elf workshops wordt het werken aan zichtbaarheid op allerlei niveaus geoefend.

In het symposium wordt besproken hoe die zichtbaarheid verbeterd kan worden.

De Vlaamse filosoof Rudi Visser wijst er in zijn boek *Lof der zichtbaarheid* (2007) op hoe betekenisvol het voor mensen in de marge is om in de openbaarheid te treden. Artistieke producties bieden mensen in kwetsbare posities een mooie kans om zich te laten zien en niet binnen te blijven 'omdat buiten zeer doet'. Zij nuanceren de vaak negatieve beeldvorming, en agenderen tegelijkertijd het verlangen om mee te doen en erbij te horen.

Kunst is een buitengewone vorm van expressie, waarin de belevingswereld van de kunstenaar van groter gewicht is dan de noodzaak om te voldoen aan conventies en normen. Dat is één van de redenen dat kunst maken bevrijdend kan zijn, juist ook voor mensen die veel te stellen hebben met de normativiteit van de wereld om hen heen. Hun anders-zijn nadert het geaccepteerde anders-zijn van de kunstenaar of artiest.

Symposium

In het Symposium zal, onder leiding van **Inge Diepman**, worden gesproken over hoe de zichtbaarheid verbeterd kan worden door de *toegankelijkheid* te vergroten. Het gaat daarbij zowel om de toegankelijkheid voor gemarginaliseerde groepen tot de gewone podia in de maatschappij, als om de toegankelijkheid van wat zij maken voor een gewoon publiek. De kracht van kunst moet zich kunnen laten zien en voelen, en niet alleen in de eigen kring. Het gaat er immers om dat mensen met een beperking in hun kunst kunnen ontsnappen aan hun anders-zijn, en bovenal als 'bijzonder' gezien kunnen worden.

zal de gesprekken leiden.

Doortje Kal is bijzonder lector Kwartiermaken aan Hogeschool Utrecht (Kenniscentrum Sociale Innovatie). *Kwartiermaken* staat voor het werken aan een gastvrije samenleving voor mensen die niet zo vanzelfsprekend hun weg vinden in de maatschappij. In oktober 2012 organiseerde zij een eerste *Kritische Dialoog* over *Lof der Zichtbaarheid*. Deze dialoog vormde de opmaat naar het Symposium en Festival.

[www.kwartiermaken.nl] [www.kwartiermaken.hu.nl]

Special Arts wil kunstuitingen van mensen met een handicap bevorderen. Dit betreft zowel beeldende kunst en taal, als podiumkunsten. Van 2008 t/m 2010 deed Special Arts samen met Hogeschool Utrecht en Hogeschool Arnhem Nijmegen onderzoek in het kader van het project *Kunst Inclusief*. Special Arts heeft in samenwerking met het bijzonder lectoraat Kwartiermaken één van de aanbevelingen uit dit project verder uitgewerkt: het verbeteren van zichtbaarheid door meer inclusieve podia waar mensen met speciale wensen kunnen meedoen en waar hun talenten gezien en erkend worden.

[www.specialarts.nl]

Welkom en inleiding

DOORTJE KAL over de kracht van kunst in het werken aan ruimte voor anders-zijn.

Receptie van kunst van mensen met een beperking

Uit de Kritische Dialoog over *Lof der Zichtbaarheid* kwamen onderzoeksvragen voort waarmee STUDENTEN VAN HOGESCHOOL UTRECHT aan de slag zijn gegaan. Hun onderzoek heeft zich vooral gericht op de receptie van deze bijzondere vorm van theater. SUZANNE TRAA deed in het kader van haar studie Algemene Cultuurwetenschappen aan de Radboud Universiteit Nijmegen soortgelijk onderzoek. De uitkomsten van beide onderzoeken zullen tijdens het symposium worden gepresenteerd.

[www.kwartiermaken.hu.nl]

Zichtbaarheid op reguliere podia

BOY JONKERGOUW is de artistiek leider van Theatergroep Zonderling die enkele scènes sal spelen uit hun voorstelling *Horror Vacuï* (zie beschrijving elders). Boy maakt zich er sterk voor dat voorstellingen van theatergroepen waarvan mensen met enigerlei handicap deel uitmaken, ook geprogrammeerd worden in het reguliere podiumcircuit. Hij zal uitleggen waarom.

[www.goedisgoed.nl]

Toegankelijkheid van kunsteducatie

JOKE RUTJES geeft een flitsende presentatie van haar onderzoek *Toegang tot Kunst* over de toegankelijkheid van kunstencentra voor mensen met een beperking. Haar onderzoek is te downloaden via: [www.specialarts.nl/331944/onderzoek-toegang-tot-kunst]

ANNE TEN BARGE is de stuwende kracht achter KOM (*Kunst Ontmoeten Meedoen*), dat onderdeel is van Kunstbedrijf Arnhem. KOM is een centrum voor de kunsten in Arnhem voor iedereen die de aansluiting mist bij het reguliere kunstaanbod. In 2012 is de organisatie begonnen met het opzetten van een Gelderse variant van KOM: KOM Gelderland.

[www.kom-arnhem.nl]

HARRIËT SPARREBOOM vertelt over de praktijk bij *Huis voor de Kunsten de Lindenberg*. Daar maken onder meer theatergroepen van mensen met een beperking gebruik van het kunstencentrum; ook is er een speciaal aanbod ontwikkeld.

[www.delindeberg.com]

Kunstprofessionals en mensen met speciale wensen

Artistiek leider CARA STOLP en gastregisseur MENNO VROON van THEATERGROEP EENHOORN komen vertellen hoe kunstprofessionals kunnen werken met mensen met een beperking. 'Regisseurs zijn gewend om te werken met de mogelijkheden van hun spelers, dat is niet anders wanneer er mensen met een beperking bij zijn.'

'We zoeken naar mogelijkheden om onze acteurs deel te laten uitmaken van het reguliere theatercircuit. De theatergroep repteert daarom in theater Het Pakhuis in Hoorn. Wij treden op in reguliere theaters in Noord-Holland, nemen amateurspelers op in onze producties, en nemen deel aan reguliere theaterprojecten, festivals en workshops. Daarnaast maakt Eenhoorn straattheater. We vinden het belangrijk dat we geen eiland worden in de maatschappij, maar onze bijdrage leveren aan een rijkere en meer gelijkwaardige samenleving.'

[www.theatergroepeenhoorn.st-er.nl]

Zichtbaarheid in de samenleving

MIRA KHO is als lid van de programmastaf van de Vrede van Utrecht verantwoordelijk voor de programmalijs Wijkontwikkeling. Op aandringen van, en in samenwerking met het lectoraat Kwartiermaken voelt zij zich er verantwoordelijk voor dat artistieke producties van mensen met een handicap zo vanzelfsprekend mogelijk worden geprogrammeerd in de wijken. Ook anderszins worden mensen die niet zo gemakkelijk deelnemen aan het openbare leven actief uitgenodigd voor de aanstaande midzomer-viering van 300 jaar Vrede van Utrecht.

[www.vredevanutrecht2013.nl]

BEER BONESCHANSKER is directeur van het jaarlijkse Festival 5D. Festival 5D wil een inclusief festival zijn waar vooral jongeren met een handicap ook eens iets anders kunnen zijn dan jongeren met een handicap. Behalve als bezoeker kunnen zij ook aan het festival deelnemen als productiemedewerker, acteur, organisator, tekstschrijver, mimespeler, telefonist of muzikant. 'Inclusie beoogt mensen in staat te stellen om maatschappelijke keuzes te maken. Keuzes die het mogelijk maken om als burger jouw bijdrage aan de samenleving, aan jouw gemeenschap, vorm te geven. Die gemeenschap kan verschillen: soms is dat de hele samenleving, soms een veel kleinere gemeenschap, zoals bijvoorbeeld de bijzondere festivalgemeenschap van Festival 5D.'

[www.festival5d.nl]

Programma-overzicht

09.30-10.00: Ontvangst en registratie

10.00-12.45: Symposium

12.45-13.30: Lunchpauze

13.30-21.00: Theaterprogramma

14.30-17.15: Workshops

21.00-21.30: Afsluitende borrel

De hele dag door zijn er wisselende presentaties in de centrale hal. Verder draait er een filmprogramma met interessante documentaires.

Een passepartout, incl. lunch, diner en borrel, kost 95 euro; het is ook mogelijk voor onderdelen kaartjes te kopen. Meer informatie daarover is te vinden op de site:

[www.lofderzichtbaarheid.hu.nl]

Hier kunt u zich ook aanmelden, en informatie vinden over achtergrond en ontwikkeling van het programma.

HOGESCHOOL
UTRECHT

SPECIAL ARTS
Stichting Special Arts Nederland

Lof der Zichtbaarheid wordt georganiseerd door Doortje Kal van Hogeschool Utrecht en Tine Veldhuizen van Special Arts, met behulp van Robbert Baars (v.h. Kunstfactor), Toinette Loeffen van Hogeschool Utrecht, en vele anderen, waaronder studenten.

Lof der Zichtbaarheid wordt mede mogelijk gemaakt door

Stichting tot bevordering van de Sociaal Pedagogische Zorg SPZ
Stichting Dijkverzwaring
Prins Bernhard Cultuurfonds Utrecht
Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind
K.F. Hein Fonds
Stichting Elise Mathilde Fonds
Dr. C.J. Vaillant Fonds
Hélène de Montigny Stichting

Workshops

Deze pagina is een verzameling van workshops die worden gegeven door de verschillende werkgroepen van de Lof der Zichtbaarheid. Het is mogelijk dat deze pagina niet helemaal up-to-date is. Het is daarom raadzaam om de website van de betreffende werkgroep te raadplegen voor de meest actuele informatie.

Simone de Kuyper/Bosnimf Producties

Kijk jij naar mij? Dan kijk ik naar jou.

Simone de Kuyper geeft workshops inclusief theater, waarin een mix gemaakt wordt van verschillende soorten acteurs. Mensen zonder beperking worden zich gewaar van hun eigen beperken-de ideeën over hoe mensen met een beperking zijn. Mensen met een beperking ontdekken vaak dat ze meer durven dan mensen zonder een beperking, en dat geeft zelfvertrouwen. Daarnaast zie je mensen met elkaar samenwerken en plezier hebben, die elkaar op een andere manier nooit zouden zijn tegengekomen.

[http://www.bosnimfproducties.nl/]

Nederlands Toegepast Theater NLTT
Maak kennis met terugspeeltheater

Bij terugspeeltheater vraagt de spelleider iemand uit het publiek om in een tweegesprek 'en plein public' te vertellen over iets wat hij/zij heeft meegemaakt. Dat verhaal wordt door de acteurs teruggespeeld met spel, dans en muziek. Deze cyclus wordt een aantal keren herhaald en zo ontstaat een caleidoscoop van verhalen en beelden. Dat geeft inzicht in wat mensen beweegt, en wat ze daarin tegenkomen.

[www.nltt.nl]

De Firma Zorgbehang
Spelen met psychiatrie

Zie je mij? Zie je, wie ik werkelijk ben? Zie je mijn angsten, mijn wanen, mijn dromen? Zie je mij?

De Firma Zorgbehang trekt het allesverhullende behang eraf. Wil je zien, wie ze zijn? Misschien ook zien, wie jij bent? Wie je wilt laten zien?

In deze workshop gaan we jouw anders-zijn-als-anderen gebruiken voor spel en beweging. Je grootste 'kreukje' als inspiratiebron of juist je beste eigenschap op de spelvloer? Plezier, ontdekken, vormgeven en jezelf laten zien aan anderen, staan centraal in deze workshop. Durf jij?

[www.defirmazorgbehang.nl]

Moos d’Herripon

Dansworkshop

Een workshop waarbij we gaan onderzoeken hoe en wat je beweegt, en op zoek naar jouw persoonlijke bewegingstaal, waarbij identiteit, eigenheid en kracht centraal staan. Een andere inspiratiebron in de workshp zijn de cellosuites van Bach. Vanuit het gevonden materiaal wordt middels een aantal specifieke opdrachten uit de moderne dans toegewerkt naar solo’s en duetten. We eindigen met een korte presentatie.

[www.moosdherripon.nl]

Esther Schoustra/Alianza Maatschappelijk Ondernemen
Goede Zaken, over creatieve fondsenwerving en succesvolle samenwerking met bedrijven (*dubbellange workshop!*)

Ieder heeft een vraag en een aanbod die interessant kunnen zijn voor de ander. De kunst is om de vertaling ervan te maken en elkaars cultuur te begrijpen. Goede Zaken® leert dat en helpt de samenwerking vanuit het 'maatschappelijk betrokken ondernemen' (mbo) in de praktijk te brengen. Tijdens deze basisworkshop leert u hoe u uw vraag en tegenprestatie op een aantrekkelijke manier formuleert richting bedrijven.

[www.goedezaken.eu]

Heinz Mölders/INCA Projectbureau Amsterdam
Kunst-Multiloog (*dubbellange workshop!*)

Multiloog® is een gespreksgroep waarin mensen vanuit verschillende achtergrond op basis van gelijkwaardigheid met elkaar ervaringen over (al of niet psychische) problemen in het dagelijks leven uitwisselen. In de Multiloog staat steeds de eigen, persoonlijke ervaring voorop. Een ervaren gespreksleider hanteert een aantal regels waardoor de deelnemers zich uitgenodigd en veilig voelen om hun verhaal te doen. In een Kunst-Multiloog laten we ons stimuleren door een gezongen lied, een miniconcertje, een theaterfragment of een dans.

[www.inca-pa.nl]

Theater Totaal
Muziekworkshop

Theater Totaal, dat ook met hun voorstelling *Stoere Jongens* geprogrammeerd staat (zie beschrijving elders), verzorgt een interactieve muziekworkshop onder leiding van Michel Pagie.

[www.theatertotaal.org]

Luc Opdebeeck/Theater Formaat

Forumtheater

Luc Opdebeeck gebruikt theater als middel om kwetsbare groepen een stem te laten ontwikkelen ter verbetering van hun positie in de samenleving. In deze workshop vertelt hij over Forumtheater, een werkwijze waarin steeds een hoofdrol is weggelegd voor het publiek dat met elkaar in gesprek gaat over de getoonde problematiek.

[www.formaat.org]

Circus Elleboog
Circus Open Inloop

Circus Elleboog komt met een bus vol circusmaterialen, een pistekleed en circusdocenten naar jullie toe. Materialen zoals jongleerballen, -ringen, -doekjes, diablo’s, chinese draaibordjes, rola bola, grote loopballen, koorddansapparaat, eenwieliers. De deelnemers kunnen alle technieken uitproberen en zelf bepalen hoe lang ze meespelen. De workshop wordt gegeven op het schoolplein vóór de Hogeschool.

[www.elleboog.nl]

Eric Schulp/LKCA
Deskundigheidsbevordering

Wat is het verschil in het lesgeven aan mensen met en zonder een beperking? Welke eigenschappen en vaardigheden heb je nodig als docent? Eric Schulp zal aan de hand van praktijkvoorbeelden vertellen wat je zoal tegenkomt bij het lesgeven aan mensen met een beperking. Hij laat u ook zelf oplossingen bedenken voor (problematische) lessituaties.

[www.lkca.nl]

Studenten Cultureel Maatschappelijke Vorming van de HU
Theater- en danswerkplaats

Studenten van de HU bieden 's ochtends twee werkplaatsen aan die speciaal voor Lof der Zichtbaarheid ontwikkeld zijn. In de *theaterwerkplaats* wordt binnen de gegeven tijd een aterstuk van circa 15 minuten ontwikkeld, dat aan het einde van het Symposium door de deelnemers gepresenteerd wordt. Dans is een internationaal begrip waarmee een ieder zich op zijn eigen manier kan identificeren. Vanuit die gedachte wordt in de *danswerkplaats* gewerkt. De beleving en het werken in een inclusieve situatie staan hierbij centraal.

Voorstellingen

Deze pagina is een verzameling van voorstellingen die worden gegeven door de verschillende werkgroepen van de Lof der Zichtbaarheid. Het is mogelijk dat deze pagina niet helemaal up-to-date is. Het is daarom raadzaam om de website van de betreffende werkgroep te raadplegen voor de meest actuele informatie.

Theatergroep Buitengewoon
Carmen

De jonge soldaat Don José woont in de kazerne in Sevilla. Hij wordt verliefd op Carmen, het onweerstaanbaar mooie zigeunermeisje, dat in de tabaksfabriek werkt. Zij lijkt ook voor hem te vallen. Don José doet zijn best om haar te weerstaan, maar als hij merkt dat Carmen de stierenvechter Escamillo ook leuk vindt, doet hij iets wat hij anders nooit zou doen...

Theater KamaK
De Tranen van de Zee

De Tranen van de zee is een intens klassiek drama met prachtig ingetogen spel. De voorstelling speelt zich af in een klein vissersdorp waar twee jonge vrouwen verlangen naar de liefde van hun leven. Een strenge moeder staat dit geluk in de weg, omdat ze na het overlijden van haar man een rouwperiode heeft afgekondigd.

Het stuk wordt zonder woorden gespeeld, versterkt door film-materiaal.

Carte Blanche
Woyzeck

De jonge soldaat Woyzeck laat zich vernederen en misbruiken om vrouw en kind te onderhouden. Als zij hem bedriegt komt hij tot een wanhoopsdaad. De losse scènes van het originele manuscript vormden de basis voor improvisaties. Professionele acteurs spelen samen met acteurs met verstandelijke beperkingen die niet worden verdoezeld maar de motor vormen voor het maken van kunst.

Theater Totaal
Stoere Jongens

Hoe ver is het doel van de tegenstander?
Hoe groot is de drang om te winnen?
Hoe dik is hun huid?
Hoe klein is hun hart?

Twee teams, zes tegenstanders, liters testosteron. Kom kijken naar een theater-waterpolowedstrijd!

Escalibur

Loss, een compilatie

Bij deze bewegingsvoorstelling zijn negen dansers betrokken, die aan de slag zijn gegaan met improvisaties op het thema 'Hoor ik bij mezelf of hoor ik bij de groep?' Verlangen naar vrijheid en zoeken naar persoonlijke ontwikkeling, maar ook de wens ergens bij te horen, laten zien dat de overeenkomsten tussen mensen met en zonder beperking groter zijn dan de verschillen.

Theaterwerkplaats Kazou
Zwart Licht

Wat er ook gebeurt, er is altijd wel een lichtje te ontdekken. En licht geeft energie, energie geeft inspiratie en inspiratie geeft vernieuwing en nieuwe ervaringen. Daar gaat deze voorstelling over.

Bosnimf Producties
Retteketet

Thijs woont op zichzelf en komt een weekendje naar huis. Hij vindt in zijn kamer twee wonderlijke figuren waarvan hij eigenlijk vergeten was dat ze er waren. Hij doet heel erg zijn best om ze te negeren want hij heeft andere zaken aan zijn hoofd, zoals de liefde! Vindt Thijs de liefde? Of zal hij het met vriendschap moeten doen?

Paratheater Wilde Aardbeien
D/N/O De Nieuwe Orde

Het alledaagse biedt ons ritme en houvast, maar houdt ons tegelijkertijd in de klem. En van elkaar af. Of toch niet? Teksten en dans wisselen elkaar af in dit mozaïek van personages.

We leven in onze eigen cocon. Losgezongen van elkaar. Gestapeld in hoge ‘opbergdozen’ waar mensen in ademen, luisteren, fluisteren, stampen, dribbelen, irriteren, gluren, eten, slapen... fantaseren. Over hem. Over haar. "Ik zou zo graag ...zoals ..." Nu toch niet weer hè..?

Art Loca

Verboden Liefde

De verlegen Aaron is verliefd op Karin. Als hij haar mee uit gevraagd heeft, ziet Aaron opeens een vreemde oude vrouw staan. Die zegt dat 'zulk soort mensen niet bij elkaar horen'. De vrouw blijft hen achtervolgen, en ontvoert ten slotte zelfs Karin. Aaron doet alles om zijn geliefde terug te winnen. Zal het hem lukken?

Signdance Collective International
Half a Penny & the Other Side of the Coin

Signdance is een universele, hypnotiserende danstheatervoorstelling met live muziek, geïnspireerd op de poëzie die Federico García Lorca schreef tegen het fascisme dat in de jaren '30 opkwam in Spanje, en weldra een eind aan zijn leven zou maken.

Theatergroep Zonderling
Horror Vacuï

Het uitleggen van een psychose aan een 'normale' is als het beschrijven van een oerwoud aan een kameel. Zelfs als die kameel zich psychiater noemt. Om te begrijpen wat iemand meemaakt die een psychose heeft, is verbeelding nodig. Daarom maakt Zonderling voorstellingen over waanzin. In *Horror Vacuï* gaat een kapotte persoonlijkheid op zoek naar zijn 'Ware Zelf'. Gedurende deze zoektocht komt hij alle stukken van zijn persoonlijkheid tegen. De voorstelling vertelt met veel humor de zoektocht van de psychotische mens in de jungle van de verbeelding.

Zonderling speelt enkele scènes tijdens het Symposium.

De voorstelling wordt gegeven op zaterdag 11 september 2010 om 19.30 uur in de zaal van de Lof der Zichtbaarheid. De kaartjes zijn nu te koop.

Het programma zal mogelijk hier en daar nog worden aangevuld. Kijk voor de tijden en locaties op [www.lofderzichtbaarheid.hu.nl] Daar is ook het volledige filmprogramma te vinden.

